

Сайнчин С. О.

*адвокат, кандидат юридичних наук,
Член Ради адвокатів Одеської області,*

*Голова Комітету військового права та правоохоронної діяльності
Ради адвокатів Одеської області*

СУЧАСНА ТА МАЙБУТНЯ «ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ» В УКРАЇНІ

Питання організації та діяльності оборонної та правоохоронної систем в Україні посідає значне місце у загальній проблематиці правових досліджень. Реформування правоохоронної системи в державі розтягується у часі та супроводжується запеклими обговореннями, які досі, вочевидь, не вдалося повною мірою втілити у життя. Створення військової юстиції – нагальна необхідність для підтримання боєздатності, дисципліни й правопорядку у військових формуваннях Збройних Сил України. В Україні сформувалась ілюзія щодо непотрібності військової підготовки громадян, збройних сил, військової юстиції. Проведення на Сході України антитерористичної операції змусило переосмислити необхідність у таких інституціях.

Поняття, зміст та структура військової юстиції

Поняття військової юстиції обумовлює її складові частини. Основою системи військової юстиції є сукупність законодавства у сфері військової діяльності, система державних органів які уповноважені здійснювати правозастосування у цій сфері та дотримання дисципліни, що необхідна всім Збройним силам не лише для забезпечення ефективного та надійного виконання покладених на них завдань. Щоб утримувати Збройні сили у стані бойової готовності, військове командування повинне мати засоби оперативного та результативного підтримання внутрішньої дисципліни та правопорядку. Відповідно до цього є необхідним запровадження цілісної системи військової юстиції. До органів військової юстиції повинно бути включено: військові суди; органи військової прокуратури; юридичної служби військових формувань.

Я пропонуємо до цього переліку також включити військову поліцію та військову адвокатуру.

Для визначення поняття військової юстиції необхідно зупинитися на тлумаченні терміну «юстиція». Великий юридичний словник подає таку інформацію: «Юстиція (лат. Justitia – справедливість) – 1) те саме, що і правосуддя; 2) система судових установ, судове відомство. Залежно від виду і сфери судочинства, розрізняють кримінальну, цивільну, адміністративну, конституційну, міжнародну, військову, електоральну, ювенальну та інші види юстиції.

Таким чином, військова юстиція – це сукупність діючого законодавства

та система державних, судових органів, які уповноважені здійснювати правозастосування у військовій сфері.

Органом військової юстиції, якому на мою думку, може бути наділено повноваження, зокрема, здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги у цивільних, адміністративних та кримінальних провадженнях, які стосуються військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів, а також військових формувань Збройних Сил України є військова адвокатура.

В Україні відсутня практика функціонування військової адвокатури. Наукових досліджень вчених з даного питання бракує. Запровадження такого спеціалізованого інституту необхідно, оскільки адвокати є фахівцями права, однак захисникам складно здійснювати захист, представництво та надання інших видів правової допомоги у цивільних, адміністративних та кримінальних провадженнях, які стосуються військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів. Існує специфіка, яка вимагає особливої підготовки й спеціалізованих знань стосовно того, яким чином діяти, до того ж комплексного та постійного їх удосконалення не має, через те, що правовідносини військовослужбовців характеризуються багатьма особливостями, які визначені у Статутах Збройних Сил України та інших нормативно-правових актах та Законах.

З огляду на те, що в Україні тільки обговорюється доцільність запровадження інституту Військової адвокатури, то проблеми з практики функціонування цього органу не можливо визначитись. Таким чином, дослідження усієї сукупності питань, що відносяться до конституційно-правового забезпечення статусу і діяльності військових адвокатів, які б здійснювали захист, представництво та надання інших видів правової допомоги, в умовах недостатності і фрагментарності їх правового регулювання, є великою науково-практичною проблемою, що має важливе значення для розвитку військового права. Отже, практики функціонування інституту військової адвокатури в Україні немає, але це не змінює того факту, що на сьогодні існує потреба у такому органі, у зв'язку з обставинами які виникли на Сході України, за якими в Україні значно збільшено кількість мобілізованих до Збройних Сил та добровольчих формувань.

Міжнародний досвід провідних країн світу

Напрями та етапи створення військової юстиції, мають формуватися і відбуватися з урахуванням уже існуючого національного та зарубіжного досвіду. Широке поширення поняття «військової юстиції» має в державах, що належать до англосаксонської системи права (Великобританія, США), де всі органи військової юстиції включені безпосередньо до складу військових формувань (що входять у виконавчу владу) і діють незалежно від інших гілок державної влади. Вони не мають суворої класифікації по виду діяльності, універсально здійснюють весь необхідний комплекс військово-юридичних

функцій у військових формуваннях: слідчо-прокурорські (обвинувальні), судові, адвокатські (захисні), юристконсульські.

Кожен військовий адвокат у США може працювати в будь-якому відділенні військово-морського флоту, армії, морської піхоти або військово-повітряних сил, хоча кожна гілка має свою власну суддівсько-адвокатську групу (також відому як JAG). Військовослужбовець може звернутися до будь-якого офісу військової юридичної допомоги, якщо йому необхідне юридичне представництво. Робота військового адвоката схожа на цивільного адвоката у своїй повсякденній роботі. Основною відмінністю є представництво інтересів клієнтів під юрисдикцією військових судів та права. Військовий адвокат працює виключно з військовослужбовцями та може представляти їх у цивільних та кримінальних справах. Деякі з ролей військового юриста включають: – консультування військових клієнтів, які звертаються до суду; складання та підготовка юридичних документів; підготовка клієнта до судового розгляду; консультування командирів з питань міжнародного права, військового права та цивільного права.

Питання запровадження інституту Військової адвокатури в Україні є неабияким важливим на сьогодні. Військовий адвокат дійсно потрібен військовослужбовцям, військовозобов'язаним у вирішенні проблем, пов'язаних з:

- представництвом інтересів та захист прав військових в суді;
- призову на службу, укладання контракту, мобілізації, проходження військової служби або звільнення, страхування, отримання соціальних пільг та житла;
- відновленням на військовій службі, у разі незаконного звільнення;
- оскарженням у суді незаконних наказів командира (начальника);
- правовий захист ветеранів АТО (ООС) та членів їх родин.

Реформування правоохоронних органів у військовій сфері має відбутися шляхом створення військової юстиції, яка ґрунтуватиметься на сформованих світовою практикою принципових засадах функціонування органів військової юстиції і військової адвокатури відповідно до загальноновизнаних міжнародних демократичних стандартів.